سخن سردبیر

بسم الله الرحمن الرحیم

سی و سومین شمارهٔ فصلنامهٔ تخصّصی قرآن و حدیث «سفینه» را پیش رو دارید. هیئت تحریریهٔ این مجلّه افتخار دارد در طی ده سالی که از انتشار این فصلنامه می‌گذرد، علی رغم مشکلات عدیدهٔ عالم مطبوعات، مقالات ارزشمند و گرانقدری را تقدیم جامعهٔ علمی کشور کرده است.

«سفینه» دارای دو معنی است؛ یکی مجموعه‌ای فراهم آمده از نظم و نثر که بدان جُنگ هم می‌گویند، و سفینه در عنوان کتاب سفینة‌الاولیاء در این معنی است؛ دیگری کشتی یا قایقی که در دریا و اقیانوسها سیر می‌کند، و عنوان کتاب سفینة‌البحار در این معنی است. هرچند ممکن است به آن معنای دیگر هم ایهام داشته باشد و مراد محدّث قمی جُنگِ کتاب بحارالانوار باشد.

امّا سفینه در اصطلاح حدیث‌شناسی، نام روایتی از پیامبر اکرمﷺ است که در آن، اهل‌بیت پیامبر عظیم‌الشأن به سفینهٔ نوح تشبیه شده است که هر کس بر آن سفینه سوار شود، نجات می‌یابد و هرکس از آن تخلّف ورزد، هلاک می‌گردد. در آن حدیث می‌خوانیم: «**مثل أهل بيتي كسفينة نوح؛ من ركبها نجا و من تخلّف عنها غرق**: مثل اهل‌بیت من مثل سفینهٔ نوح است که هرکس بر آن سوار شود، نجات می‌یابد و هر کس از آن کناره‌گیری کند، غرق خواهد شد.»

این حدیث شریف که یکی از معتبرترین احادیث اسلامی است و به طرق عدیده از رسول اکرم نقل شده، می‌تواند عامل اتّحاد و وحدت امّت اسلامی و مایهٔ نجات از تفرقه و اختلاف آنها باشد وگویای دو نکتهٔ اساسی است: اوّل: راه نجات

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1390.9.33.3.4]

امّت اسلامی تمسّک به اهل‌بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یا ائمّهٔ اطهار علیهم السلام است. دوم: راه دیگری به جز تمسّک به آن ذوات مقدّسه وجود ندارد و حقایق و معارف دینی، به جز آنچه از طریق آنان ارائه شده است، حقایق دینی نیست.

آنچه دراین حدیث شریف آمده آن است که معارف دینی ناب و زلال و بی غلّ و غش را صرفاً می‌توان در آموزه‌های نورانی ائمّهٔ اطهار علیهم السلام جستجو کرد و آنچه از غیر آنان صادر شده لزوماً بیانگر حقّ و صواب نیست و چه بسا در آن سهو و خطا رخنه کرده باشد. از این رو، صرفاً می‌توان تعالیم ارجمند اهل‌بیت علیهم السلام را معیار حقّ و شاقول عدل نام نهاد که هم با مبانی قرآنی سازگار است و هم با مبانی عقل.

احادیث دیگری نیز که گویای این موضوع اساسی و بنیادی است، در کتب حدیث بسیار است. و بعضی از آنها که در جامع روایی معتبر امامیه، یعنی الکافی، آمده به قرار زیر است:

۱. می‌گویند حسن بصری که او را سرحلقهٔ عارفان و صوفیان می‌نامند، پس از حضرت امیرالمومنین علیه السلام برای خود منصبی قائل شد و در مقابل مکتب اهل‌بیت علیهم السلام مکتبی تأسیس کرد و از جمله با تقیّه و کتمان که در تعالیم ائمّهٔ ما موجود است، مخالف می‌ورزید. امّا او از حقیقت تعالیم قرآن کریم، فرسنگها به دور بود. مردی که به او «عثمان اعمیٰ» می‌گفتند، در محضر امام باقر علیه السلام بود و می‌گفت: حسن بصری می‌پندارد کسانی که علم را کتمان می‌کنند، در آتش خواهند بود و از بوی بد شکم ایشان، اهل دوزخ، رنج می‌برند. امام باقر علیه السلام فرمود:

اگر چنین باشد، مؤمن آل فرعون هم ـ که قرآن کریم می‌فرماید: **یکتم إیمانه** ـ هلاک خواهد بود. علم از زمان نوح علیه السلام تاکنون مکتوم بوده است. حسن بصری به چپ و راست (به هر طرفی که می‌خواهد) برود. به خدا سوگند، علم جز در اینجا و این خاندان یافت نمی‌شود (**فلیذهب الحسن یمیناً و شمالاً فو الله لا یوجد العلم إلّا هاهنا**).

(الکافی، فضل العلم، باب النوادر، ح ۱۵)

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1390.9.33.3.4]

۲. در حدیث دیگری، از امام باقر علیه‌السلام چنین نقل شده است: **فلیذهب الناس حیث شاؤوا، فوالله لیس الأمر إلّا من هاهنا. و أشار بیده إلی بیته**: مـردم بـه هـر جـایی کـه می‌خواهند بروند (و علم دین را از هر منبعی که می‌خواهند اخذ کنند) امّا به خدا سوگند، امر دین تنها نزد اهل بیت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله یافت می‌شود. (همان، کتاب الحجّه، باب أنّه لیس شيء من الحقّ في ید الناس، ح ۲)

۳. در روایات دیگری امام باقر علیه‌السلام خطاب به دو تن از زیدیّه ـ سلمةبن کهیل و حکم بن عتیبة ـ می‌فرماید: **شرّقا و غرّبا فلا تجدان علماً صحیحاً إلّا شیئاً خرج من عندنا أهل البیت**: یعنی به شرق و غرب عالم بروید، علم صحیحی نخواهید یافت، مگر چیزی را که از نزد ما «اهل بیت» خارج شده باشد. (همانجا، حدیث ۳)

۴. ابوبصیر روایت می‌کند که امام باقر علیه‌السلام در شأن همین حکم‌بن عتیبة فرمودند: **فلیشرّق الحکم و لیغرّب، أما و الله لا یصیب العلم إلّا من أهل بیت نزل علیهم جبریل** علیه‌السلام: باید حکم به مشرق و مغرب رود (و بداند) که به خدا سوگند، علم را جز از طریق خاندانی که جبرائیل علیه‌السلام بر آنها نازل شده است، به دست نخواهد آورد. (همانجا، ح ۴)

۵. ابوبصیر از امام صادق علیه‌السلام نیز حدیثی مطابق مضامین فوق نقل می‌کند که در پایان آن آمده است: **فما جاء من عندهم فهو صواب و ما جاء من عند غیرهم فهو لُقاط**: آنچه از نزد اهل‌بیت علیهم‌السلام صادر شود، صواب است و آنچه از نزد غیر ایشان بیاید، چیزی بی ارزش است. (همانجا، حدیث ۶) زیرا در معنای «لُقاط» در کتب لغت آمـده است: **ما کان ساقطاً ممّا لا قیمة له**.

آری سفینه، تنها وسیلهٔ نجات است و ما در فصلنامهٔ سفینه می‌کوشیم تا علوم و معارف گرانقدر ائمّهٔ طاهرین علیهم‌السلام را در معرض دید خوانندگان گرامی قـرار دهـیم. حکیم سنایی غزنوی چه نیکو به حدیث سفینه اشاره کرده و فرموده‌است:

بحر پر کشتی است لیکن جمله در گرداب خوف
بـی سـفینهٔ نـوح نـتوان چشـم مـعبر داشـتن

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1390.9.33.3.4]

گر نجات دین و دل خواهی همی تا چند از این
خویشتن چون دایره بی پا و بی سر داشتن
من سلامت‌خانهٔ نوح نبی بنمایمت
تا توانی خویشتن را ایمن از شر داشتن
شو مدینهٔ علم را در جوی و پس در وی خرام
تا کی آخر خویشتن چون حلقه بر در داشتن
چون همی دانی که شهر علم را حیدر در است
خوب نبود جز که حیدر میر و مهتر داشتن

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1390.9.33.3.4]